

50 jaar Koel- en Vrieshuis „De Landbouw“

Op 22 augustus is het precies een halve eeuw geleden dat de oprichting plaatsvond van NV Koelhuis „De Landbouw“ te Zutphen. Over de bewogen beginperiode en de huidige stand van zaken van de onderneming voerden wij een gesprek met de heren Ing. J. E. Duiven en W. Doevendans, respectievelijk directeur en procuratiehouder van dit „koude huis“.

Zutphen is van oudsher een centrum van zuivelhandel geweest. Het was dan ook niet zo verwonderlijk dat de Nederlandsche Coöperatieve Zuivelverkoop Centrale (niet te verwarren met de tegenwoordige NCZ!) hier in 1919 een koelhuis bouwde met het doel zomerboter van de aangesloten fabrieken te bewaren om er in de winter een hogere prijs voor te kunnen maken. Het toeval wilde echter dat, na het gereed komen van het koelhuis, de marktsituatie zich niet leende voor de opslag van boter. Vooral in het seizoen 1921/22 waren de koelcellen dan ook angstwekkend leeg.

Er waren overigens ook moeilijkheden binnen de oude NCZ. Een en ander draaide uit op liquidatie van deze vereniging en er werden voorbereidingen getroffen om het koelhuis publiek te verkopen. Een aankondiging daartoe verscheen in de dagbladen waarbij de veilingdag werd bepaald op 17 april 1923. Toen greep de Algemeene Nederlandsche Zuivelbond FNZ in. De toenmalige voorzitter en secretaris van de FNZ, de heren Dr. F. E. Posthuma en J. A. Geluk, getroostten zich veel moeite om het koelhuis voor de zuivelindustrie te behouden, temeer daar men zich in die tijd in Gelderland en Overijssel druk maakte om de afzet van zuivelprodukten beter te organiseren. Er werd een rondschrijven verstuurd aan een aantal agrarische instanties, waarbij de betekenis die het koelhuis zou kunnen hebben voor de export van hun produkten werd onderstreept. Dit begon als volgt: „Het zal u bekend zijn dat de Nederlandsche Coöperatieve Zuivelverkoop Centrale (NCZ) te Zutphen een koelhuis in exploitatie heeft gehad dat thans, in verband met de liquidatie der vereniging, van de hand moet worden gedaan. Pogingen om de exploitatie van dit koelhuis te doen voortzetten door een combinatie der onderdeelgenoten van de NCZ zijn niet geslaagd en de liquidatiecommissie heeft thans besloten het koelhuis in publieke veiling te brengen“.

De brief was verder een pleidooi om het koelhuis te doen voortbestaan in het belang van de agrarische industrie. Hoewel vrijwel uitsluitend zuivelfabrieken en zuivelinstanties positief reageerden, werd toch voldoende steun toegezegd. Inmiddels was gebleken dat de verkoping slechts een betrekkelijk laag bedrag zou opleveren. De FNZ bleek met de liquidatie-commissie tot overeenstemming te kunnen komen en op 7 juli 1923 werd in Den Haag de oprichtingsvergadering gehouden van de naamloze vennootschap „De Landbouw“. Deze rechtsvorm werd gekozen, omdat men daarmee gemakkelijker zaken met derden hoopte te kunnen doen en omdat hiermede de aansprakelijkheid der aandeelhouders tot het nominale bedrag der aandelen beperkt bleef. Men leefde toen nog onder de bepalingen van de coöperatiewet van 1876, die geen beperkte of uitgesloten aansprakelijkheid der leden kende.

Voor de oprichting van een coöperatieve vereniging zou, na de opgedane ervaring, trouwens geen voldoende deelname te krijgen zijn geweest. Bovendien had de geschiedenis geleerd dat het riskant is een koelhuis uitsluitend voor het opslaan van boter te bestem-

men. De weg was nu ook vrij gekomen om klanten aan te trekken die vlees, gevogelte, eieren en fruit wilden koelen. Achteraf bezien, is dit uitgangspunt juist geweest.

De NV heeft altijd met een lonende exploitatie kunnen werken, hoewel er wel eens financiële moeilijkheden zijn geweest. Een consequentie van de commerciële opzet was wel dat er af en toe te weinig ruimte overbleef voor de opslag van boter. Wat de koopprijs van het koelhuis ten slotte aangaat, deze bedroeg uiteindelijk f 85.000, terwijl de nieuwe NV startte met een maatschappelijk kapitaal van f 100.000, verdeeld over 200 aandelen van f 500. De toenmalige voorzitter van de FNZ, Dr. F. E. Posthuma, werd de eerste president-commissaris. Vanaf de oprichting tot 23 januari 1957 was de heer C. Veerdig directeur. In de periode 1957-1972 bekleedde de heer J. M. Schuitemaker bij het koelhuis de functie van directeur.

Hoe het groeide

Aanvankelijk had men in Zutphen de beschikking over 3.000 m³ koelruimte. Nu beschikt men over 18.000 m³ vriesruimte, verdeeld over 17 cellen. Het grootste gedeelte kan worden gekoeld tot een temperatuur van -18 à -20° C, terwijl een gedeelte met een inhoud van ca. 3.000 m³ geschikt is voor temperaturen tot -30° C. Ook in de wijze waarop koelhuizen worden gebouwd is veel veranderd. Het oude gedeelte is opgebouwd uit een aantal verdiepingen; dit wordt tegenwoordig niet meer gedaan. De oorspronkelijke bouwstijl is ook wel begrijpelijk, want vroeger had men veel muren en pilaren nodig om de produkten tegen te kunnen stapelen. Nu maakt men gebruik van metalen boxpallets die met behulp van vorkheftrucks kunnen worden getransporteerd. Bij een dergelijk systeem zijn liften, zoals men die nog gebruikt in het oude gedeelte, vanzelfsprekend uit den boze.

Op het gebied van de koeltechniek is er nog steeds een ontwikkeling aan de gang naar steeds lagere temperaturen. Om aan deze wens tegemoet te komen, zijn er reeds twee vriestunnels gebouwd en heeft men - zoals hierboven reeds vermeld - al een cel waar een temperatuur van -30° C heerst. Invriezen is gebleken de meest geschikte vorm van conservering te zijn. Dit moet dan wel bij zeer lage temperaturen en in een zo kort mogelijke tijd gebeuren. Op het ogenblik vindt men in het koelhuis, in volgorde van belangrijkheid, vlees (men kan vers vlees invriezen, respectievelijk reeds ingevroren vlees opslaan), gevogelte, boter, patates frites, brood, consumptie-ijs en ruw ijs. Dit laatste produkt wordt weliswaar niet meer zo veel gebruikt als koelmedium, maar „De Landbouw" levert het nog steeds voor de beijzing van koelwagens voor de spoorwegen die vlees vervoeren. Dit is dan ook één van de weinige koelprocedés die nog precies eender worden uitgevoerd als vijftig jaar geleden. Voor de koeling van het hele complex van 18.000 m³ beschikt men over dertien compressoren met een totale capaciteit van 500.000 k.cal. per uur. De meeste werken met ammoniak. Hiermee zijn echter niet de extreem lage temperaturen te bereiken zoals de klant die nu voor een aantal produkten vraagt. In de laatste nieuwbouw maakt men voor de koeling gebruik van freon met luchtcondensoren. Wat het beheer tot slot betreft, wordt nog vermeld dat de naamloze vennootschap het vorig jaar werd omgezet in een besloten vennootschap.

Verwachtingen

Zoals gezegd, is er een ontwikkeling aan de gang naar steeds meer vriesruimte. Een voorwaarde waar men in Zutphen reeds helemaal aan heeft voldaan. Verder verlangt men steeds grotere cellen en is er de ontwikkeling van het invriezen. Op het ogenblik kan men ongeveer 4.000 ton produkt opslaan. Bij „De Landbouw" werken totaal 20

mensen. De planning van de opslag blijft altijd een moeilijke zaak in een koelhuis. Deze is namelijk sterk afhankelijk van de marktsituatie. Hieruit blijkt ook sterk de bufferwerking van een koelhuis voor de handel. Vanaf 1968 is er al zo veel geïnvesteerd dat er op korte termijn waarschijnlijk meer uitgekeken zal worden naar een verdere verbetering van het interne transport dan naar de capaciteit. Hoewel, je weet het nooit. „Als er één van onze relaties is die zegt meer ruimte nodig te hebben, dan zullen we daar als eerste op inspringen", aldus de heer Duiven. „We hebben aan de achterzijde in elk geval nog een flink bouwterrein beschikbaar".

Wat de faciliteiten betreft die men in Zutphen kan bieden, willen we nog vermelden dat men er, naast een spoorwegaansluiting, beschikt over de EEG-vergunningen voor de opslag van pluimvee en vlees, terwijl men eventueel ook goederen in transitio kan opslaan. Rest ons nog te vermelden dat de heer J. A. Geluk, onder wiens bezielende leiding het belang van het koelhuis voor agrarisch Oost-Nederland zo sterk naar voren werd gebracht, nu nog als ere-commissaris verbonden is aan het Koel- en Vrieshuis „De Landbouw" BV. Het is plezierig dat de heer Geluk zelf getuige kan zijn waartoe zijn initiatief van destijds in Zutphen heeft mogen leiden.

vdB